

مقایسه تطبیقی اهم شرایط انعقاد نکاح در حقوق ایران و چین

فاطمه عباسی خلفی^۱ مهدی بیکی شورکی^۲*

۱. دانشجوی کارشناسی حقوق، ایران، تهران، دانشگاه جامع علمی کاربردی، مرکز آموزش جوادالائمه(ع) یزد.

۲. دکترای تخصصی حقوق خصوصی، مدرس دانشگاه، ایران، تهران، دانشگاه جامع علمی کاربردی، مرکز آموزش جوادالائمه(ع) یزد.

چکیده

یکی از بنیادی‌ترین مفاهیم حقوق، موضوع خانواده می‌باشد. مقایسه تطبیقی موضوع به این مهمی با کشورهای دیگر به اهمیت نکاح و پویایی آن صحنه می‌گذارد. بر همین مبنا این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی به مقایسه تطبیقی اهم شرایط انعقاد عقد نکاح در نظام‌های حقوقی ایران و جمهوری خلق چین می‌پردازد. در حقوق هر دو کشور محور خانواده نکاح دائم است و در حقوق ایران نکاح موقت نیز با توجه به مبنای فلسفی و حکمی آن مشروع می‌باشد. در حقوق چین صرفاً تک همسری پذیرفته شده و در حقوق ایران در مورد نکاح زنان تک همسری ولی برای مردان با توجه به ضرورت‌های اجتماعی و مبانی فقهی، تعدد زوجات پذیرفته شده که البته در قوانین محدودیت‌های زیادی جهت اعمال آن وضع گردیده است. در هر دو کشور حداقل سن برای نکاح تعیین شده با این تفاوت که در حقوق ایران می‌توان با حکم دادگاه و احراز مصلحت شخص در غیر از آن نیز اقدام نمود. همچنین در هر دو کشور نکاح با خویشاوندان ممنوع است اما از لحاظ دایره شمول خویشاوندی جهت نکاح با هم متفاوتند. علاوه بر این هر دو کشور در راستای حفظ منافع ملی ازدواج برخی مسئولین با بیگانگان را ممنوع کرده‌اند. در چین عدم ثبت نکاح یعنی بی اعتباری آن، اما در ایران ثبت نکاح دائم به عنوان تکلیف زوج بوده و برای عدم ثبت آن مجازات تعیین شده است.

واژگان کلیدی: نکاح، قانون مدنی چین، قانون مدنی ایران، خانواده.

مقدمه :

نکاح به عنوان یکی از اساسی‌ترین مفاهیم برای تحقق خانواده است و در هر نظام حقوقی دارای تعاریف، الزامات و شرایط شکلی و ماهوی خاصی است که تجلی مبانی فلسفی، مذهبی و فرهنگی آن جامعه می‌باشد. در نظام حقوقی ایران نکاح ریشه در فقه امامیه دارد. نکاح را یک عقد لازم می‌دانیم که تحقق آن متوقف بر ارکان خاصی است که باید به نحو منصوص در قالب صیغه عقد نکاح تحقق یابد. از سوی دیگر، جمهوری خلق چین، با اتخاذ یک نظام حقوقی سوسیالیستی مدرن، تعریف و اجرای نکاح را به شدت تحت تأثیر مقررات اداری قرار داده و ثبت دولتی را عملاً به رکن اصلی اعتبار تبدیل کرده است. تفاوت‌های بنیادین میان رویکرد رضایی و صریح ایران با رویکرد شکلی-اداری چین در مرحله تشکیل نکاح، از منظر حقوق تطبیقی اهمیت دارد. پرسش‌های مهمی در خصوص ماهیت حقوقی نکاح، شرایط صحت و اعتبار آن مطرح می‌شود. تمرکز این پژوهش بر تحلیل این تفاوت‌ها در مرحله تشکیل و صحت عقد است.

در عصر جهانی‌شدن و افزایش تعاملات بین‌المللی، شناخت دقیق ساز و کارهای حقوقی نکاح در نظام‌های حقوقی متفاوت، برای حل و فصل دعاوی و یا تعیین اعتبار عقود منعقد شده در خارج از کشور، ضروری است. در این پژوهش به مقایسه تطبیقی نکاح در حقوق ایران و چین می‌پردازیم. ابتدا مبانی نظری نکاح در هر دو نظام به صورت توصیفی تبیین گردیده و سپس با استفاده از ابزارهای تحلیلی، ارکان و شرایط صحت در دو سیستم با یکدیگر مقایسه و تمایزات آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- مفهوم نکاح در حقوق ایران و چین

در حقوق ایران نکاح در لغت به معنای عقد زناشویی بستن، عقد ازدواج و زناشویی می‌باشد (عمید، ۱۳۹۱: ۱۲۶۳). در اصطلاح فقهی و حقوقی نیز نکاح عقدی است که به موجب آن مرد و زن بر نفی محرومیت جنسی (نکاح موقت) یا علاوه بر آن به منظور تشکیل خانواده و زندگی مشترک خانوادگی (نکاح دائم) مطابق قانون با هم متحد می‌شوند. بنابراین نکاح در فقه و حقوق ایران می‌تواند دائم یعنی برای همیشه و بدون مدت باشد یا اینکه نکاح منقطع برای مدت معین باشد (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸: ۷۲۱). خانواده در حقوق ایران به حدی حائز اهمیت است که هم قوانین باید در راستای حفظ نظام خانواده باشد هم قضات در بررسی پرونده‌ها و تحلیل پرونده برای صدور رأی باید محور را ثبات خانواده و زندگی مشترک زوجین قرار دهند (بیکی شورکی، ۱۴۰۴ - الف: ۵۳ و ۵۴). قانون مدنی به صراحت عقد نکاح را تعریف نکرده است. اما مطابق ماده ۱۱۰۲ قانون مدنی ایران، همین که نکاح به‌طور صحیح واقع شد، رابطه زوجیت بین طرفین عقد نکاح ایجاد شده و حقوق و تکالیف زوجین از قبیل، مهریه، نفقه، حسن برخورد و معاشرت و تمکین خاص و عام بین آنها برقرار می‌شود. در مورد آزادی اراده برای تحقق نکاح نیز مطابق قواعد عمومی قراردادها تراضی طرفین و سلامت اراده زوجین ضروری است.

ازدواج به طور معمول دائمی و بدون مدت است اما در حقوق ایران ازدواج منقطع یا موقت نیز پذیرفته شده که زوجین برای مدت معینی با هم ازدواج می‌کنند. دلایل متعددی برای اعتبار این نوع ازدواج نیز مطرح شده از جمله اینکه: در مواردی که امکان ازدواج دائم نیست جلوی فساد و فحشاء را می‌گیرد. دیگر اینکه در روابط آزاد جنسی نظم و انضباطی نیست اما در نکاح موقت تعهداتی برای طرفین به صورت مشروع به وجود می‌آید؛ به ویژه برای کسانی که امکان ازدواج دائم ندارند راهگشا می‌باشد و پاسخگوی نیاز آنهاست (صفایی و امامی، ۱۳۹۲: ۳۳).

در حقوق چین، ازدواج یک قرارداد مدنی و یک نهاد اجتماعی تلقی شده که شرایط و ویژگی‌های آن بر پایه قانون ازدواج جمهوری خلق چین^۱ و اکنون قانون مدنی چین تنظیم شده است. زوجین مکلف به ایجاد و رعایت روابط سالم خانوادگی بین خودشان و اعضای خانواده یکدیگر می‌باشند. مطابق حقوق چین: «ازدواج‌های از پیش تعیین شده، فروش ازدواج و سایر اعمالی که در آزادی ازدواج اختلال ایجاد می‌کنند، ممنوع است. همچنین به دست آوردن مال از طریق ازدواج ممنوع است. یک فرد متاهل از همزیستی با شخص دیگری نیز منع شده است (فوجیان جونلی، چین شیانگران، ۲۰۱۴).^۲ علاوه بر این در ماده ۱۰۴۶ قانون مدنی چین تصریح شده است که «ازدواج برای زن و مرد کاملاً داوطلبانه است. هر یک از طرفین حق ندارد طرف دیگر را مجبور کند و هیچ سازمان یا فردی حق ندارد در آن دخالت کند» (کنگره ملی خلق، ۲۰۲۰.۰۵.۲۸: ص ۳۲۹). همچنین ماده ۱۰۵۲ قانون مدنی چین مقرر داشته که «اگر ازدواج اجباری باشد، طرف تحت فشار می‌تواند از دادگاه عمومی درخواست ابطال ازدواج را داشته باشد. درخواست ابطال ازدواج باید ظرف یک سال از تاریخ پایان رفتار اجباری ارائه شود. اگر طرفی که آزادی شخصی‌اش به طور غیرقانونی محدود شده، درخواست ابطال ازدواج را داشته باشد، این درخواست باید ظرف یک سال از تاریخ اعاده آزادی شخصی انجام شود» (کنگره ملی خلق، ۲۰۲۰.۰۵.۲۸: ص ۳۳۰). این موضوع نیز بیانگر لزوم وجود آزادی اراده زوجین برای تحقق عقد نکاح می‌باشد. ماده ۱۰۵۳ قانون مدنی چین «اگر یکی از طرفین از بیماری سختی رنج می‌برد، باید قبل از ثبت ازدواج، طرف دیگر را صادقانه مطلع کند. در صورت عدم اطلاع، طرف دیگر می‌تواند از دادگاه عمومی درخواست ابطال ازدواج را داشته باشد. درخواست ابطال ازدواج باید ظرف یک سال از تاریخی که او دلایل ابطال را می‌داند یا باید بداند، ارائه شود». (کنگره ملی خلق، ۲۰۲۰.۰۵.۲۸: ص ۳۳۱). در نهایت ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی چین ازدواج صحیح و خانواده را مورد حمایت قانون و دولت دانسته است.

آنچه به نظر می‌رسد در هر دو نظام حقوقی به ازدواج به عنوان یک رکن مهم اجتماعی توجه شده و از آن حمایت نموده اند. هر چند با هم تفاوت‌هایی دارند از این حیث که در حقوق ایران علاوه بر نکاح دائم بنا به دلایل موجه فقهی و اجتماعی ازدواج موقت نیز مشروع تلقی می‌گردد ولی در حقوق چین حکمی در این زمینه نیامده و ازدواج دائمی محسوب می‌گردد.

۲- تعدد زوجات در حقوق ایران و چین

مطابق قانون مدنی چین، تعدد زوجات در آن جمهوری ممنوع می‌باشد و قانونگذار چین اجازه ازدواج یک مرد با بیش از یک زن یا یک زن با بیش از یک مرد را نداده است (کنگره ملی خلق ۲۰۲۰.۰۵.۲۸: ص ۳۲۷). همچنین برابر ماده ۱۰۴۲ قانون مدنی چین هر عملی که آزادی ازدواج را مختل می‌کند ممنوع می‌باشد، علاوه بر این همزیستی با دیگران، خشونت خانگی، سوءاستفاده، ترک رابطه بین اعضای خانواده، زندگی مشترک یک فرد متاهل با شخص دیگر ممنوع است (کنگره ملی خلق ۲۰۲۰.۰۵.۲۸: ص ۳۲۸).

به طور کلی مطابق مقررات حقوق ایران مرد می‌تواند بیش از یک همسر دائم داشته باشد اما این حق با محدودیتها و شرایط خاصی همراه است. این موضوع منطبق بر موازین فقه امامیه بوده و به چهار همسر دائمی محدود شده است. در حقوق ایران با عنایت به قانون مدنی، قانون حمایت خانواده و همچنین شروط ضمن عقد راجع در سند ازدواج، ازدواج چند همسری برای مردان تنها در شرایط

^۱ Marriage Law of the People's Republic of China

^۲ شرکت حقوقی فوجیان جونلی، Fuzhou, Gongye Road ۵۷۲, Fenghuang Wangjun

地址: 中国福州工业路 ۵۷۲ 号 凤凰望郡 三楼, 福建君立律师事务所, 邮编: ۳۵۰۰۰۴, 电话:

خاصی مجاز می‌باشد. این شرایط معمولاً شامل مواردی نظیر عدم توانایی همسر اول در انجام وظایف زناشویی، بیماری‌های خاص، یا عدم تمکین زوجه می‌باشد. در صورتی که همسر اول راضی به ازدواج مجدد نباشد، مرد می‌تواند با اثبات شرایط خاص مذکور، در دادگاه از مرجع قضایی اجازه ازدواج مجدد را کسب نماید. دادگاه باید تمکن مالی مرد و توانایی او در برقراری عدالت بین همسران را احراز کند. همینطور است شرط وکالت زوجه در ضمن عقد نکاح که هرگاه زوج بدون رضایت زوجه ازدواج مجدد نماید، زوجه وکیل زوج برای طلاق خودش خواهد بود. چند همسری در مواردی مانند نازایی زن، داشتن بیماری‌های صعب‌العلاج، عدم تمکین، یا فزونی تعداد زنان نسبت به مردان در جامعه، توجیه پذیر است. اما چند همسری برای زنان شرعاً حرام و قانوناً ممنوع می‌باشد.^۳

در قرآن کریم (نساء/۳)، به موضوع تعدد زوجات پرداخته شده و آن را پذیرفته است. یکی از مفسرین قرآن کریم در تحلیل مجوز چندهمسری ضمن تصریح به رعایت عدالت بین همسران برای مجاز بودن اصل تعدد زوجات و تشریح حکم فقهی استدلال نمودند که این موضوع یک ضرورت اجتماعی است. زیرا اصولاً آمار زنان بیشتر از مردان است و دلیل آن حضور مردان در جنگ‌ها و شهادت آنها، آمار حوادث و تصادفات جاده‌ای مردان و بیوه ماندن تعداد زیادی از زنان می‌باشد. در این زمینه جوانان مجرد حاضر به ازدواج با زنان بیوه نیستند و در نهایت همان زنان بیوه از ازدواج محروم می‌مانند، یا باید دست به گناه بزنند که این هم مطلوب اسلام نیست و یا اینکه اسلام اجازه داده به نکاح فردی درآیند که هم عدالت را رعایت می‌کند و هم توانایی نگهداری آن زن را داشته باشد (تفسیر آیه ۳ سوره نساء، قرائتی). به نظر نگارنده این استدلال درست و منطبق با حفظ نظام خانواده و جلوگیری از فساد و اتفاقاً در راستای حفظ حق ازدواج مشروع زنان می‌باشد.

در حقوق ایران مبتنی بر موازین فقهی، اصل تعدد زوجات برای مرد پذیرفته شده ولی برخلاف فقه که محدودیتی غیر از عدالت برای آن قائل نشده اند در حقوق ایران محدودیت‌های زیادی برای اعمال آن، وضع شده است. در حقوق چین نیز به صورت مطلق تعدد زوجات ممنوع اعلام شده است. به نظر نگارندگان سخت‌گیری‌های زیاد و محدودیت در اعمال احکام شرعی و حقوق و آزادی‌هایی که شرع مقدس وضع نموده، خود عاملی در ایجاد و دامن زدن به تشدید مشکلات جامعه و خانواده می‌باشد. بلکه باید بستر اجرای احکام الهی با متناسب سازی تغییرات روز جامعه اسلامی، منطبق بر فقه امامیه که فقهی پویاست در قوانین آورده شود. برخی اظهار داشته اند که کشور چین کشوری است که بهترین شکل تک‌همسری را اجرای می‌کند. اما اکنون، با توسعه اقتصاد، نقض تک‌همسری روبه افزایش است. بدین صورت که در مواردی با زندگی مشترک بدون ازدواج، یا رابطه نامشروع زنا، همچنین معشوقه داشتن و دوهمسری، که اینها نقض اصول اساسی نهاد ازدواج درچین می‌باشد. علت آن نیز می‌تواند ناشی از دیدگاه‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی و حقوقی باشد (فوجیان جونلی، چین شیانگران، ۲۰۱۴).

۳- سن ازدواج در قانون مدنی ایران و چین

مستند به ماده ۱۰۴۷ قانون مدنی چین «سن ازدواج برای مردان نباید کمتر از ۲۲ سال و برای زنان کمتر از ۲۰ سال باشد» (کنگره ملی خلق، ۲۰۲۰.۵ : ۲۸، ۳۲۹). مطابق آمار بررسی شده در کشور چین نیز سن ازدواج افزایش داشته به صورتی که سن ازدواج از زیر ۲۴ سال در سال ۲۰۱۳ اکنون به بالای ۳۰ سال رسیده است (پایگاه تخصصی تحلیل جامعه و فرهنگ ملل، ۱۴۰۳/۰۴/۲۰). در کشور چین همچنان مردم به برخی از سنت‌های قبلی خود پایبند هستند از جمله در اموری نظیر نقش اصلی زن در کارهای خانه و همسرگزینی اجتماعی و در برخی از زمینه‌ها از سبک سنتی منحرف شده است (Yu Xie, ۲۰۱۳, ۲).

^۳ چند همسری برای مردان در بعضی از کشورهای اسلامی، نظیر عربستان سعودی و امارات متحده عربی، قانونی است، اما در برخی دیگر، مانند ترکیه، ممنوع است.

اما در حقوق ایران مستند به ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی ایران، عقد نکاح دختر قبل از رسیدن به ۱۳ سال تمام شمسی و پسر قبل از رسیدن به سن ۱۵ سال تمام شمسی منوط است به اذن ولی به شرط رعایت مصلحت با تشخیص دادگاه صالح. بر اساس این ماده ازدواج فرزند پسر کمتر از ۱۵ سال تمام شمسی و دختر قبل از رسیدن به ۱۳ سال تمام شمسی منوط به اذن ولی و همچنین اخذ حکم دادگاه شده است. علاوه بر این در مورد دختر بیشتر از ۱۳ سال شمسی، ضمن اینکه نیاز به اخذ حکم دادگاه ندارد، در صورتی که باکره باشد، نیاز به اذن ولی دارد. در این زمینه باید برای پی بردن به شرایط ازدواج در جمهوری اسلامی با عنایت به قانون اساسی که رعایت موازین فقهی را ضروری دانسته، به منابع فقهی نیز مراجعه نمود. امام خامنه ای در سال ۱۳۸۰ در این باره مطرح فرمودند که اسلام اصرار دارد بر اینکه ازدواج هر چه زودتر، از آغاز احساس نیاز انجام گیرد. یعنی از همان زمانی که دختر و پسر احساس نیاز به داشتن همسر می‌کنند. زیرا اولاً برکات و خیرات ازدواج، قبل از این که زمان بگذرد و عمر تلف بشود، برای انسان حاصل خواهد شد. ثانیاً جلوی طغیان‌های جنسی را می‌گیرد. لذا می‌فرماید: «من تزوج احرز نصف دینه». یعنی نصف تهدیدی که انسان درباره دین خود می‌بیند از طرف طغیان‌های جنسی است (تارنمای رهبری، ۱۳۹۴).

در مورد ازدواج دختران، قانندگی نشان‌دهنده ی آمادگی بدن برای بارداری است. علاوه بر این رسیدن به سن بارداری شرط کافی برای ازدواج نیست و هرچند باید به سنت پیامبر اکرم (ص) در جامعه اسلامی پایبند بود اما این به معنای این نیست که بلوغ فکری و آمادگی زوجین را در نظر نگرفت. با توجه به روایات و سیره معصومین (علیهم‌السلام) که الگوهای شایسته هستند و مهم است که در تعیین سن نکاح نیز به آن بزرگواران اقتدا کنیم. بنابراین یکی از اصلی‌ترین معیارهای تعیین سن نکاح، از نظر شرع و روان‌شناسان رسیدن به حدّ رشد است که خود، ابعاد مختلفی دارد. یکی از بزرگان در این زمینه می‌فرمایند که در مورد ازدواج یعنی شایستگی و لیاقت اداره زندگی، چنان که شهید مطهری (ره) در این خصوص فرمودند: منظور (از رشد در امور ازدواج) تنها رشد جسمانی نیست، منظور این است که رشد فکری و روحی داشته باشند؛ یعنی بفهمند که ازدواج یعنی چه؟ تشکیل کانون خانوادگی یعنی چه؟ عاقبت این بله گفتن چیست؟ باید بفهمد این بله که می‌گوید، چه تعهدهایی و چه مسئولیت‌هایی به عهده ی او می‌گذارد و باید از انجام این مسئولیت‌ها بر آید (تارنمای اندیشه قم، ۱۳۹۵/۰۷/۲۸). در ایران باید از نظر قانونگذاری، اجرای قوانین و رویه قضایی سبک زندگی اسلامی را در نظر گرفت و هر کدام به وظایف خود با رویکرد حصول آن آگاه و عامل باشند (بیکی شورکی، ۱۴۰۴-ب)، با این رویکرد اهداف متعالی در نکاح و خانواده محقق خواهد شد.

با این حال می‌توان پذیرفت که نباید شخص به صرف رسیدن به بلوغ جنسی و قبل از درک زندگی مشترک فوری ازدواج کند اما از طرف مقابل نیز نباید سن ازدواج خیلی محدود شود به نحوی که افرادی که به بلوغ جنسی رسیده اند و درک زندگی مشترک دارند را از ازدواج منع نمود. این محرومیت پس از اینکه تمامی شرایط را دارد منطقی به نظر نمی‌رسد.

۴- روابط خویشاوندی و نکاح در قانون ایران و چین

ماده ۱۰۴۵ قانون مدنی چین مقرر می‌دارد «بستگان شامل همسران، خویشاوندان خونی و خویشاوندان سببی هستند» (کنگره ملی خلق ۲۰۲۰.۰۵.۲۸. ص ۳۲۹). همسران، والدین، فرزندان، برادران و خواهران، پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها، نوه‌ها و نیه‌رها خویشاوندان نزدیک هستند. همسران، والدین، فرزندان و سایر خویشاوندان نزدیک که با هم زندگی می‌کنند، اعضای خانواده محسوب می‌شوند. ماده ۱۰۴۸ قانون مدنی چین «ازدواج برای خویشاوندان نسبی در خط مستقیم یا خویشاوندان نسبی در خط فرعی در سه نسل ممنوع است». (کنگره ملی خلق، ۲۰۲۰.۰۵.۲۸. ص ۳۲۹). ضمانت اجرای عدم رعایت برخی از شرایط نکاح در حقوق چین

باطل بودن آن نکاح می باشد به شرحی که ماده ۱۰۵۱ قانون مدنی چنین حکم کرده که « در صورت وجود هر یک از شرایط زیر، ازدواج باطل است: دوهمسری؛ وجود رابطه خویشاوندی ممنوع؛ ازدواج به سن قانونی نرسیده باشد » (کنگره ملی خلق، ۲۰۲۰: ۲۸، ۳۳۰).

در حقوق ایران هر چند در بحث موانع نکاح ازدواج با محارم حرام و مطابق قانون مدنی ممنوع و باطل است اما محدودیت شدید خانوادگی به میزان جمهوری چین وجود ندارد؛ با این توصیف که اشخاص می توانند با فرزندانعمو، فرزند دایی، فرزند عمه و فرزند خاله ازدواج نمایند.

هر چند ازدواج فامیلی ممکن است بیماری های خاصی را برای فرزندان در بدر تولد به همراه داشته باشد. با این حال با عنایت به اینکه امروزه با پیشرفت علم و تکنولوژی و پژوهش های انجام شده که هر روز شاهد پیشرفت آن هستیم، می توان از عواقب ناخوشایند ازدواج های فامیلی جلوگیری کرد که راهکارهایی در این زمینه توسط پژوهشگران مطرح شده است. موسسات ژنتیک که در کشور فعال هستند در قالب بررسی های قبل از ازدواج و در صورت ازدواج آزمایش های قبل از فرزندآوری را انجام می دهند و همچنین آزمایش های دوران بارداری تا نسبت به پیشگیری از عواقب مذکور اقدام نمایند.

۵- قوانین خاص نکاح

۵-۱- قوانین خاص نکاح در چین

ماده ۱۴ قانون مدنی چین مقرر داشته: « کارمندان دولت باید در رعایت اخلاق اجتماعی و فضایل خانوادگی نمونه باشند و از وجهه ملی محافظت کنند » ماده ۵۹ قانون مدنی: « کارمندان دولت نباید در فعالیت های انتفاعی که نقض مقررات مربوطه است، شرکت کنند یا در آنها مشارکت داشته باشند و همچنین نباید در فعالیت های اقتصادی بازار که نقض مقررات مربوطه است، دخالت کنند». مقررات کشور چین در راستای رعایت ملاحظات امنیتی کشور ازدواج برخی از کارمندان دولت را با توجه به مقام آنها و ماهیت شغلی که دارند با بیگانگان ممنوع اعلام کرده است. ماده ۴ قانون مدنی: « صراحتاً برخی از مقامات دولتی، مانند پرسنل نظامی فعال، پرسنل دیپلماتیک، پرسنل امنیت عمومی و پرسنل محرمانه، را از ازدواج با خارجی ها منع می کند ». دسته های مقامات دولتی ویژه که از ازدواج منع شده اند.

۵-۲- قوانین خاص نکاح در ایران

طبق ماده ۱۰۶۰ قانون مدنی ایران « ازدواج زن ایرانی با تبعه خارجی در مواردی که منع قانونی ندارد، موکول به اجازه مخصوص از طرف دولت است ». هر چند این ماده فقط زنان ایرانی را شامل می شود به نظر نگارنده این موضوع در راستای حمایت از زنان ایرانی است تا زن با مشکلات بعدی ازدواج با بیگانه نظیر از دست دادن تابعیت ایرانی به تبع تحمیل تابعیت خارجی شوهر به وی و غیره مواجه نشود و زن ایرانی با نگاهی باز در صورت تمایل به ازدواج بیگانه درآید.

موضوع دیگر اینکه ماده ۱۰۶۱ قانون مدنی بیان می دارد که « دولت می تواند ازدواج بعضی از مستخدمین و مأمورین رسمی و محصلین دولتی را با زنی که تبعه خارجه باشد موکول به اجازه مخصوص نماید ». این قوانین نشان می دهد که ازدواج اتباع خارجی در ایران تحت نظارت دولت قرار دارد و نیازمند طی مراحل قانونی خاصی است. اگر زن مسلمان بخواهد با مرد غیرمسلمان (مثلاً یک مقام دولتی چینی) ازدواج کند، از نظر فقه امامیه چنین نکاحی صحیح نیست، مگر اینکه آن مرد مسلمان شود. اگر مرد مسلمان بخواهد با زن غیرمسلمان ازدواج کند، فقط می تواند با زن اهل کتاب ازدواج موقت نماید و ازدواج با بودایی، هندو یا آئنیست که مذهب بسیاری از چینی ها هست صحیح نیست.

۶-ثبت قانونی ازدواج در ایران و چین

مطابق ماده ۱۰۵۰ قانون مدنی چین «پس از ثبت ازدواج، طبق توافق بین مرد و زن، زن می‌تواند عضو خانواده مرد شود و مرد می‌تواند عضو خانواده زن شود». هر ازدواجی که در چین واقع می‌شود، باید به طور قانونی ثبت شود. هر نوع ازدواج دیگر، از جمله ازدواج مذهبی یا صیغه، در این کشور معتبر نیست. در چین، تنها ازدواج‌هایی که به طور قانونی در دفاتر ثبت ازدواج ثبت شده باشند، معتبر هستند. ازدواج‌های مذهبی یا سایر اشکال ازدواج (مانند ازدواج صیغه‌ای) که ثبت نشده باشند، از نظر قانونی به رسمیت شناخته نمی‌شوند. مطابق مقررات کشور چین برای ثبت ازدواج شرایطی لازم است: قانون حمایت خانواده شروط و مدارک لازم برای ثبت ازدواج بین‌المللی را مشخص می‌کند. این شروط شامل ارائه مدارک شناسایی، گواهی تجرد، گواهی عدم سوء پیشینه و غیره می‌باشد. ازدواج بین‌المللی نیز باید به صورت قانونی ثبت شود تا حقوق زوجین و فرزندان آنها تضمین شود. اتباع خارجی که قصد ازدواج در چین را دارند، باید گواهی عدم ازدواج از کشور خود تهیه کنند. در صورتی که یکی از طرفین ازدواج، تبعه چین باشد، ارائه نامه‌ای از والدین تبعه چینی که به فرزندشان اجازه ازدواج با یک خارجی را می‌دهند، الزامی است. ازدواج افراد خارجی در چین ممکن است، اما یکی از زوجین باید اقامت قانونی در چین داشته باشد. تنها ازدواج‌های رسمی در چین تحت حمایت قوانین مربوط به ازدواج و طلاق داخلی هستند. برای ازدواج در چین، اتباع خارجی باید گواهی تجرد^۴ (عدم ازدواج) ارائه دهند. (کنگره ملی خلق ۲۰۲۰.۰۵.۲۸. ص ۳۳۰).

در حقوق ایران نیز مستند به ماده ۴۹ قانون حمایت خانواده ازدواج دائم باید ثبت شود و عدم ثبت آن جرم محسوب می‌شود. در این زمینه زوج مکلف به ثبت ازدواج خود می‌باشد و در صورت عدم ثبت مستحق مجازات خواهد بود. اهمیت این موضوع به دلیل مهم بودن نهاد خانواده در حقوق ایران می‌باشد، اما در هر صورت قانونگذار تکلیف ثبت نکاح را بر عهده زوج گذاشته است.

بحث و نتیجه گیری:

عقد نکاح به عنوان یک نهاد اجتماعی پایه در هر کشوری حائز اهمیت است. در این پژوهش به مقایسه تطبیقی برخی احکام مهم نکاح در حقوق ایران و چین پرداختیم. در پایان این نتایج حاصل شد:

در باب مفهوم نکاح در حقوق ایران شرایط نکاح از آموزه های فقهی گرفته شده ولی در کشور چین یک نهاد اداری و اجتماعی است. بر همین مبنا تفاوت دیگر این دو نظام این است که در حقوق ایران نکاح دائم و موقت پذیرفته شده و در چین نکاح دائم ملاک است. منطبق با موازین فقهی و استدلال های مطرح شده نکاح موقت نیز یکی از نیازهای جامعه بوده و می تواند در خیلی از موارد در زمینه پیشگیری از فساد حکم مطلوبی باشد.

در حقوق چین صرفاً تک همسری مشروع می باشد و در حقوق ایران برای زن صرفاً تک همسری مشروع بوده، ولی برای مرد تعدد زوجات پذیرفته شده که مبتنی بر موازین فقهی و نیازهای اجتماعی است که در این زمینه همچنان این نیازها منطبق با واقعیت جامعه در جمهوری اسلامی نیز می باشد که البته در قانون برای ازدواج مجدد مرد شرایط نسبتاً سختی پیش بینی شده و آن را محدود نموده است. هر دو کشور برای ازدواج حداقل سن را تعیین نموده اند اما این حداقل در کشور چین بالاتر از ایران است. با این تفسیر که در حقوق ایران سن ازدواج نسبت به چین تفاوت دارد و آن تفاوت این است که ازدواج زیر سن مذکور را باطل دانسته بلکه آن را محدود کرده که به نظر نگارندگان این صحیح تر است. به عبارت دیگر محدودیت اعمال شده با در موارد

خاص با تشخیص مصلحت شخصی که قصد ازدواج دارد و با اثبات آن نزد دادگاه امکان پذیر است؛ حال آنکه در کشور چین مطلق ممنوع شده است. موضوع دیگری که در زمینه نکاح تحلیل و بررسی شد حدود روابط خویشاوندی در موانع نکاح بود. در اسلام نکاح با محارم حرام است و به تبع آن در حقوق ایران نیز چنین نکاحی ممنوع و باطل می باشد. در کشور چین نیز نکاح خویشاوندان را ممنوع دانسته است؛ اما در محدوده خویشاوند با حقوق ایران متفاوت است. زیرا در حقوق چین نکاح با برخی از خویشاوندان نظیر فرزندان عمه، عمو، خاله و دایی ممنوع است ولی در حقوق ایران این اشخاص هرچند خویشاوند محسوب می شوند و در طبقات ارث نیز قرار می گیرند اما جزء محارم نبوده و ازدواج با آنها صحیح می باشد. در چین یکی از دلایل ممنوع بودن چنین نکاحی را پیشگیری از عواقب ژنتیکی تولد فرزندان ناشی از این نکاح ها می دانند. اما این برای پیشگیری از این عواقب ناخوشایند با وجود پیشرفت علم و تکنولوژی و وجود راهکارهای متعدد، پیشگیری از این خطرات امکان پذیر است و تنها راه آن ممنوع کردن این ازدواج ها نمی باشد.

دیگر اینکه در راستای حفظ امنیت و منافع ملی، کشور چین ازدواج برخی از مسئولین با بیگانگان را ممنوع اعلام نموده است. همین رویکرد در حقوق ایران نیز وجود دارد. علاوه بر این موضوع در حقوق ایران ازدواج زن ایرانی با مرد بیگانه را منوط به اخذ مجوز از دولت نموده که این شرط در راستای حفظ منافع زنان ایرانی است. در هر دو کشور ثبت ازدواج الزامی است با این تفاوت که در حقوق چین عدم ثبت ازدواج به منزله بی اعتباری نکاح می باشد، اما در حقوق ایران عدم ثبت ازدواج دائم منجر به محکومیت زوج به مجازات خواهد شد ولی ازدواج مذکور با رعایت شرایط صحت نکاح معتبر است. بنابراین تفاوت‌های تاریخی و مبنایی بین حقوق ایران و چین در مسائلی در نکاح وجود دارد که عمده این تفاوت‌ها ریشه در خاستگاه های ایدئولوژیک و سیاسی هر دو کشور دارد یکی مبتنی بر شریعت و دیگری مبتنی بر سکولاریسم دولتی است.

تقدیر:

با تشکر از خانواده ام، مادرم و استادم و تشکر از جناب آقای 张勇 یونگ زانگ

منابع

منابع فارسی

— قران کریم

— قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران

— قانون حمایت خانواده جمهوری اسلامی ایران

— بیکی شورکی، مهدی (۱۴۰۴)، (الف) «ضرورت تحلیل تمامی ابعاد پرونده قضایی در مورد حق اشتغال زوجه، واکاوی دادنامه دادگاه تجدیدنظر استان تهران»، دوفصلنامه نقد و تحلیل آراء قضایی، دوره ۴، شماره ۷.

— بیکی شورکی، مهدی (۱۴۰۴)، (ب) «تحلیل حقوقی نقش حاکمیت (سه قوه) در تحقق سبک زندگی اسلامی در نظام حقوقی ایران»، فصلنامه فقه و حقوق نوین. doi: ۱۰,۲۲۰۳۴/jml.۲۰۲۵,۲۰۷۵۰۹۰,۱۵۳۶

— جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۸)، ترمینولوژی حقوق، چاپ بیست و دوم، تهران: گنج دانش.

— صفایی، سیدحسین و امامی اسداله (۱۳۹۲)، مختصر حقوق خانواده، تهران: بنیاد حقوقی میزان.

— عمید، حسن (۱۳۹۱) فرهنگ فارسی عمید، چاپ اول، تهران: میلاد.

منبع الکترونیکی فارسی:

— پایگاه تخصصی تحلیل جامعه و فرهنگ ملل، ۱۴۰۳/۰۴/۲۰، تارنمای اصلی: <https://farhangemelal.icro.ir/news/>

منابع چینی

— 認識中國：節日和習俗 قانون مدنی جمهوری خلق چین - روزنامه دیوان عالی خلق جمهوری خلق چین

— 何建章注釋- 三民網路書店

— ۱۸-۰۸-۲۰۱۴ - شرکت حقوقی فوجیان جونلی

— 刁统菊]嫁妆与聘礼：一个学术史的简单回顾]

— 责编/李一丹 美编/杨玲玲

[责任编辑：周小梨]

۲۰۲۱-۰۶-۱۵ ۱۶:۵۷ 来源：人民论坛 作者：孙晓

<https://www.rmlt.com.cn/۲۰۲۱/۰۶۱۵/۶۱۶۴۶۵.shtml>

— شرکت حقوقی فوجیان جونلی، Fuzhou، Gongye Road۵۷۲، Fenghuang Wangjun، چین،

地址：中国福州工业路۵۷۲号凤凰望郡三楼，福建君立律师事务所، 邮编：۳۵۰۰۰۴, 电话：

۱۳۲۰۵۹۰۵۱۲۰, E-mail: leochen_zealer@۱۶۳.com

— دفتر اطلاعات شورای دولتی جمهوری خلق چین. پکن، ژوئن ۱۹۹۴

Yu Xie, ۲۰۱۳, Gender and Family in Contemporary China, University of Michigan, Population Studies Center Research Report ۱۳-۸۰۸

Comparative Analysis of Essential Conditions for Marriage Contract in Iranian and Chinese Law

fatemeh abasi khalafi ,Mahdi beiki shouroki

Abstract

The family concept constitutes one of the foundational pillars of law. A comparative analysis of this critical subject with other legal systems underscores the significance and dynamism of marriage . Based on this premise, this research employs a descriptive-analytical methodology to comparatively examine the principal prerequisites for concluding the contract of marriage under the legal systems of Iran and the People's Republic of China (PRC). In both jurisdictions, permanent marriage forms the cornerstone of the family unit; however, Iranian law legitimizes temporary marriage (Nekah-e Moqattat) based on its philosophical and jurisprudential underpinnings. The PRC exclusively recognizes monogamy, whereas Iranian law permits polygyny for men, contingent upon social necessities and Fiqh principles, albeit with significant statutory limitations imposed on its exercise. Both systems stipulate a minimum age of marriage, with the Iranian system allowing for judicial exceptions based on court order and demonstration of Maslahat (best interest). Furthermore, marriage between relatives is prohibited in both nations, though the scope of prohibited degrees of kinship differs. Moreover, both countries restrict certain officials from marrying foreign nationals to safeguard national interests . Crucially, in China, the non-registration of marriage equates to nullity, whereas in Iran, the registration of permanent marriage is a statutory obligation for the spouses, with failure to comply incurring penalties

.Keywords: Marriage, Chinese Civil Code, Iranian Civil Code, Family Law

伊朗與中國婚姻基本條件的比較分析
摘要

家庭價值是法律的支柱之一。將此重要議題與其他法律體系進行比較，凸顯了婚姻的重要性和動態。因此，本研究採用描述性分析方法，比較並檢視了伊朗和中華人民共和國法律體系中婚姻契約的主要前提條件。在兩國，永久婚姻都是家庭單元的基石。然而，伊朗法律是基於其哲學和法理基礎，承認臨時婚姻的合法性。中國祇承認一夫一妻制，而伊朗法律允許男性實行一夫多妻制

，但這必須符合社會需求和伊斯蘭教義，並受到許多法律限制。兩國都規定了最低結婚年齡，伊朗法律體系允許基於法院命令和「利益」（即夫妻雙方的利益）的司法例外。此外，兩國均禁止近親結婚，但對近親的定義有所不同。另外，為維護國家利益，兩國均禁止部分官員與外國公民結婚。值得注意的是，在中國，未登記的婚姻無效；而在伊朗，婚姻登記是夫妻雙方的法律義務，。不履行此義務將受到處罰

。 關鍵字：婚姻，中國民法典，伊朗民法典，家庭